

Остуоруйа

Обуруолуу олорон сэмэйдик кэпсэтэн-ипсэтэн, остуоруйалаһан оҕо бэйэтин дьобуруун, илиитин талаанын биэрэрэ уос номоҕор кэпсэнэр.

Олук

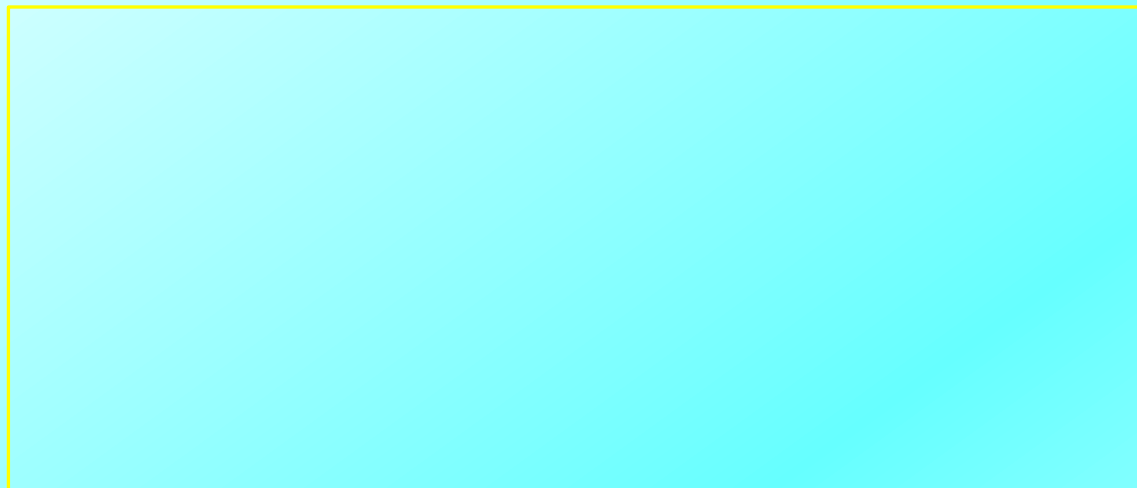
Кыыс обону саха дьахтарын дьарыгар уһуйуу - бу инники олоххо олук ууруу.

Обуруо

Кып-кыра, араас өнгүнэн оонньоур таас, обону бэйэтигэр тардар, оҕо сөбүлээн, умсугуйан дьарыктанар.

Ойуу

Обуруонан ойууламмыт, оһуордаммыт онгоһуктары көрөн, айан оҕо кэрэни кэрэхсиир буола улаатар.

Чурапчытаабы Оюо сайдар
киинэ "Кэскил" уһуяан иитээччитэ

Сыала: Остуоруйа ойуутун-дьарҕаатын, кэрэ көстүүтүн, геройдарын олоҕун оҕуруонан хоһуйарга холонуу.

Соруктар:

1. Оҕону сайыннарарга сөптөөх эйгэни тэрийии;
2. Оҕуруонан улэни тьи́гин быспакка ытыы;
3. Саха остуоруйаларыгар картотека оноруу;
4. Остуоруйаны истибитин оҕуруктарыгар айан, дьүөрэлээн көрдөрүүтүн ситиһии.

Научнай-теоретическай төрүтэ:

Кудрявцев В.Т.-профессор, оскуола иннинээҕи үөрэхтээһин уонна дьиэ кэргэннэ иитии институтун салайааччыта, саха этнопедагогикатын чинчийээччилэр И.С.Портнягин, К.С.Чиряев, Г.С.Попова, А.Н.Павлов-Дабыл, В.Р.Ларионов, В.Ф.Афанасьев, Б.Ф.Неустроев-Мандар Уус үлэлэрэ.

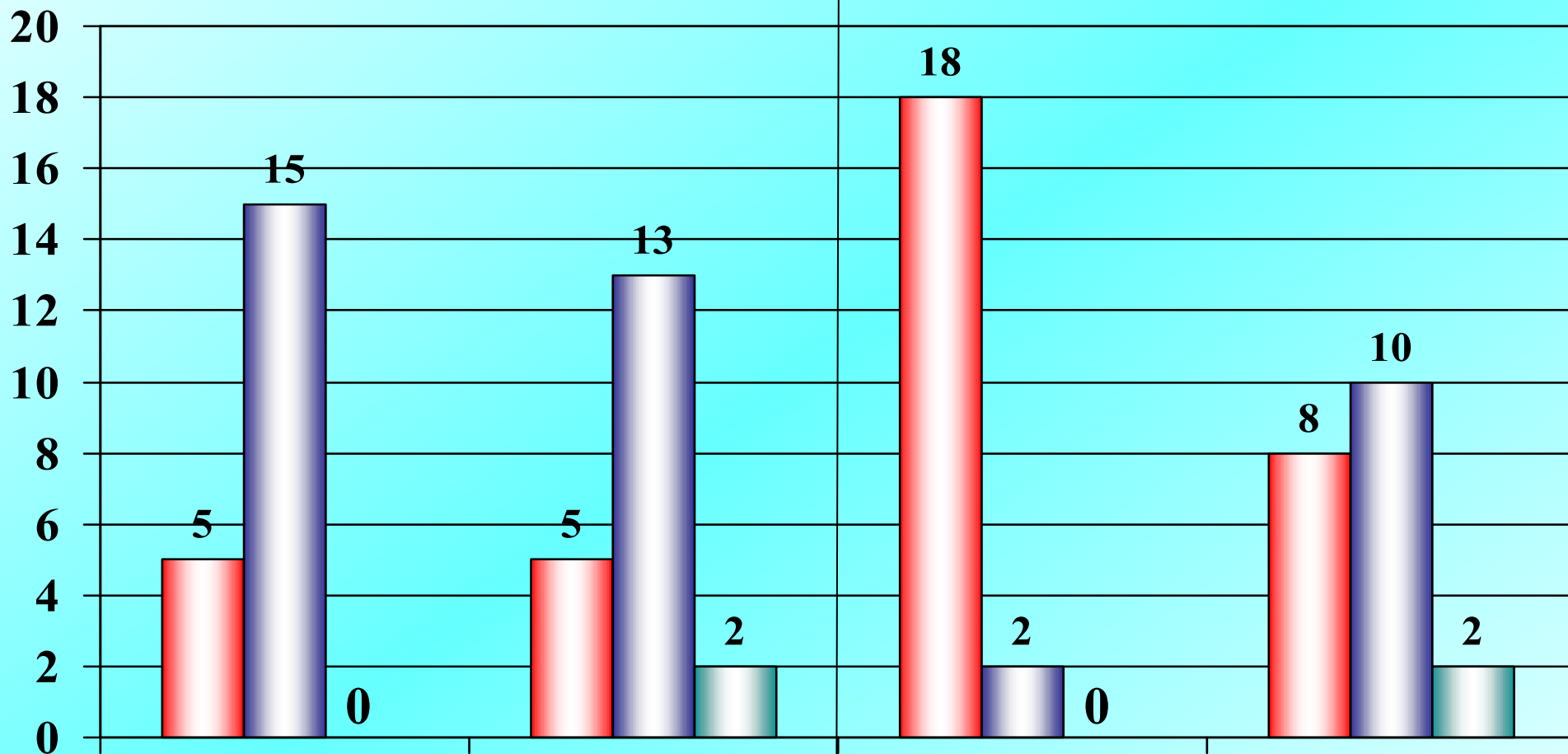
Үлэ ис хоһооно

- ❖ Обуруо үлэтигэр туттар тэриллэр
- ❖ Обуруо тас көстүүтүнэн, дьүһүнүнэн ааттара
- ❖ Обуруо арааһа (хоруонка, мөһүүрэ)
- ❖ Обуруону кытта үлэлииргэ үлэ быраабылалара
- ❖ Сэрэхтээх буолууга быраабыла
- ❖ Обуруонан үлэбэ дьарыктар

Үөрэх сылын сабаланыыта

Үөрэх сылын бүтүүтэ

Дьарыктаах

Дьарыга суох

Дьарыктаах

Дьарыга суох

Үрдүк Орто Намыһах

ИИСКЭ СӨПТӨӨХ СҮБЭЛЭР:

- ❖ Онгоһук көстүүтэ иистэнэр саптан тутуруктаах.
- ❖ Синтетика сап хаачыстыбата үчүгэй, бөҕө эрээри онгоһук форматын туппат лескаҕа тигиллибит онгоһуктар кытаанаҕа суохтар, ол иһин онгоһук киһи биэрэр форматын туппат буолар.
- ❖ Боробулуоханан үксүгэр сибэккини уонна араас сувенирдары оноруохха сөп.

Обуруонан, иннэнэн, боробулуохонан, кыптыыйынан үлэлииргэ сэрэхтээх буолуу ньымаларын быраабылата:

- Кыптыый остуолга уна диэки ууруллар.
- Кыптыыйы атын киһиэхэ биэрэргэ тумсун хам тутан, тутаабын утары уунабын.
- Иннэни иннэ аһарга уура сылдыабын, хас иннэ баарын улэ кэнниттэн бэрэбиэркэлиигин.
- Обуруону, иннэни, сабы, боробулуоханы аяхха укпаккын, тиискэ ытырбаккын.
- Иистэнэ олорон атынна аралдьыйбаккын

**Үлэлиир, иистэнэр кэмнэ кыыһы оҕо доруобуйатыгар
буортута суох ньымалары тутуһуохха сөп:**

- Иистэнэр кэмнэ баттабы мэхэйдээбэт гына туттарыахха.
- Сырдык түһэрэ үлэлиир остуолга ханас эбэтэр утары өттүнэн буолуохтаах.
- Олоппоско лаппа олорон, кыратык көнкөйөн үлэлиигин.
- Атаххын муостаба лаппа олорон, кыратык төнкөйөн үлэлиигин.
- Үлэлиир кэмнэ ийи олус чугас туппаккын, харахтан 30-40 см ыраах буолуохтаах.

Обуруо кыыс оҕо дьарыктанарыгар олус табыгастаах. Итини таһынан кыыс оҕо араас өрүттээх дьобура сайдан барарыгар көмөлөөх:

- Толкуйдуур дьобур: араас схеманан көрөн олорон, тобулан, толкуйдаан онорор. Схема көмөтө суох, санаан олорон үлэни толоруу.
- Ойуулуур-дьүһүннүүр дьобур: холобур, оҕо бастакы оноһугу көрөн олорон дьүһүнүн таба ойуулуурга үөрэнэр. Кэлин бэйэтэ айан, баҕарбыт ойуутун оноруон сөп.
- Айар дьобур: өгнөрү дьүөрэлээн оҕо бэйэтэ араас ойууну таһаарыан сөп уларыта тутан атын оноһугу оноруон сөп.
- Ааҕар-суоттуур дьобур: холобур, обуруону ылан биир-биир (көбүрэтэн) иһэр. Көнөтүк-төттөрү обуруону ааҕар. Өгүнэн көрөн сап ахсааннаах обуруону талан ылар.
- Хараҕынан көрөн мээрэйдиир дьобур: ханнык баҕарар үлэ мээрэйдиир буолууттан саҕаланар. Холобур, хас ойууну (оһуору) тагаска мээрэйдээн түһэриэххэ сөбүн.
- Үлэлиир дьобур: ылыммыт үлэни сыралаһан, быраҕан кэбиспэккэ, тиһэбэр тиэрдэн бүтэриитэ.
- Оҕо бэйэтин көрүнэр, үлэни көбүлүүр буолуута.

Түмүк.

Обуруо үлэтигэр кыыс оҕону кыра сааһыттан интэриэһи тардан, кэрэхсэтэн, киһи хараҕар быраҕылар сиздэрэй оноһуктары оноро үөрэтиэххэ сөп эбит. Остуоруйа олуга – обуруо ойуута диэн ааттаах алыптаах айаммытын түмүктүүбүт.

Өбүгэбит төрүт үгэстэринэн оҕону үлэҕэ иитии – түнҥү былыргыттан тийиэн кэлбит үтүө үгэспитин илдьэ сылдьан көлүөнэттэн көлүөнэҕэ тиэрдии ытык эбээһинэспит буоларын умнумуобун.

Саха остуоруйалара үс көрүнгө арахсаллар:

Хамсыыр харамай

“Киһиргэс куобахчаан”

Алыптаах, дьиктилээх

Хабаратта эмээхсин уонна Алаа Мобус

Олох - дьаһах

“Кэччэгэй балыксыт”

Биэс ынахтаах Бэйбэрикээн эмээхсин

Алаа-мобус

Сайынны мэччирэн

«ЭЙГЭ» – ПРОСТРАНСТВО САМОВЫРАЖЕНИЯ

Будущее народа зависит от того, как воспитано и образовано подрастающее поколение, от сохранения языка, культуры и традиций. «Будущее» – так переводится на русский язык название нашего детского сада «Кэскил», который находится в центре Чурапчинского улуса – в селе Чурапча. Сотрудники детского сада стараются

создать такие условия, в которых взрослые и дети вместе придумывают новые формы деятельного отношения к окружающему миру.

Мы отменили жестко регламентированные занятия, но создали специальные образовательные пространства («эйгэ»), в которых игра и совместная деятельность педагога и ребенка стали основным содержанием воспитательно-образовательного процесса.

Основываясь на принципах семейных и общинных отношений, выработанных этносом веками, мы постарались создать схожие с семейными условия жизнедеятельности детей и взрослых. Это прежде всего разновозрастные группы, при комплектовании которых учитываются желания родителей и ребенка, и в одну группу зачисляются дети, связанные родственными, соседскими, дружескими отношениями. Такое комплектование сокращает адаптационный период у новичков и помогает каждому ребенку найти свое место в соответствии с возрастными возможностями. В результате в группе создается атмосфера взаимопонимания и дружбы.

Дети свободно перемещаются по всему детскому саду и образовательным пространствам. Занимаются тем, что им нравится. Запретных мест, игрушек, пособий нет.

Организованное нами пространство состоит из одиннадцати предметно-развивающих центров самовыражения и самореализации детей.

Каждый центр посвящен определенному виду деятельности; при этом на каждом возрастном этапе его содержание усложняется с учетом опыта и знаний детей.

1. «Тыл тосологэтэ» – театрализованные игры, драматизации по народным сказкам, изготовление атрибутов для инсценировок.
2. «Туйоа» – изобразительность, рисование нетрадиционным методом; лепка из глины, пластилина, соленого теста, гипса, изготовление игрушек.
3. «Тюс оһуора» – поделки из бересты, конского волоса, лоскутков кожи, замши, меха.
4. «Хомус» – слушание музыки, игра на национальных инструментах (хомус, кюпюр, дыага, барабан, дюнюр); изготовление самодельных шумовых музыкальных инструментов.
5. «Силл сымэстэ» – поделки из конского волоса.
6. «Силлс» – экологические игры, уход за растениями, аквариумными рыбками, аппликации из бросового и природного материалов.
7. «Биллэкс» – игры по ознакомлению с родным краем, игры-фантазирования и игры-конструирования.
8. «Симмах» – шитье, вышивание, аппликация из лоскутков; бисероплетение, изго-

товление панно, украшений для мам, для себя и кукол.

9. «Эрчим» – подвижные национальные игры, игры-эстафеты, оздоровительные закаливающие мероприятия.

10. «Урумэччи» – творческие игры, выразительные движения, танцы.

11. «Камелек» – знакомство с народными обычаями, обрядами, традициями.

Утро в детском саду начинается с ритуала усиления жизненной энергии – «сюр», который проводится по такой схеме: обращение к солнцу с пожеланиями добра, благословение высших духов, выполнение имитационных упражнений – подражание движениям различных животных; самоутверждение правил поведения «Сайдыс!»:

Семь правил учения Айыы

- Правильно питайся.
- Правильно общайся.
- Правильно говори.
- Правильно обращайся.
- Правильно занимайся.
- Правильно отдыхай.
- Правильно засыпай.

На занятиях в центрах самореализации царит атмосфера психологической раскованности, творческой свободы, разумной дозволенности. Даже самый застенчивый ребенок получает возможность проявить себя, показать свою индивидуальность. Он чувствует себя творцом! Сочиняет сказку или рассказ, строит дворцы в родном селе Чурапча, лепит любимую игрушку, придумывает танец или песню... Все это он делает так, как подсказывает ему творческая фантазия.

Свободное образовательное пространство помогло детям стать более открытыми, дало им возможность самоутвердиться, самореализоваться, повысить самооценку, позволило ребенку понять, что с его мнением считаются, ценят его индивидуальность.

Дети стали более общительными, перестали замыкаться в себе, скрывать свои эмоции.

Каждый педагог организует свою предметно-развивающую среду в соответствии с желаниями и интересами детей и их умениями, возможностями и талантом.

В нашем центре самореализации «Симэх» («Украшение») в основном занимаются девочки. Одним из основных видов деятельности, способствующих развитию их творческих способностей в духе народных традиций, является бисероплетение.

Это занятие, имеющее многовековую историю, популярно и любимо и в наше время. Техника плетения из бисера непростая и одновременно очень эффективная: ею можно быстро овладеть. В детстве все любят слушать сказки, жить в воображаемом мире с героями сказок. Мы использовали якутские народные сказки, обучая бисероплетению девочек дошкольного возраста.

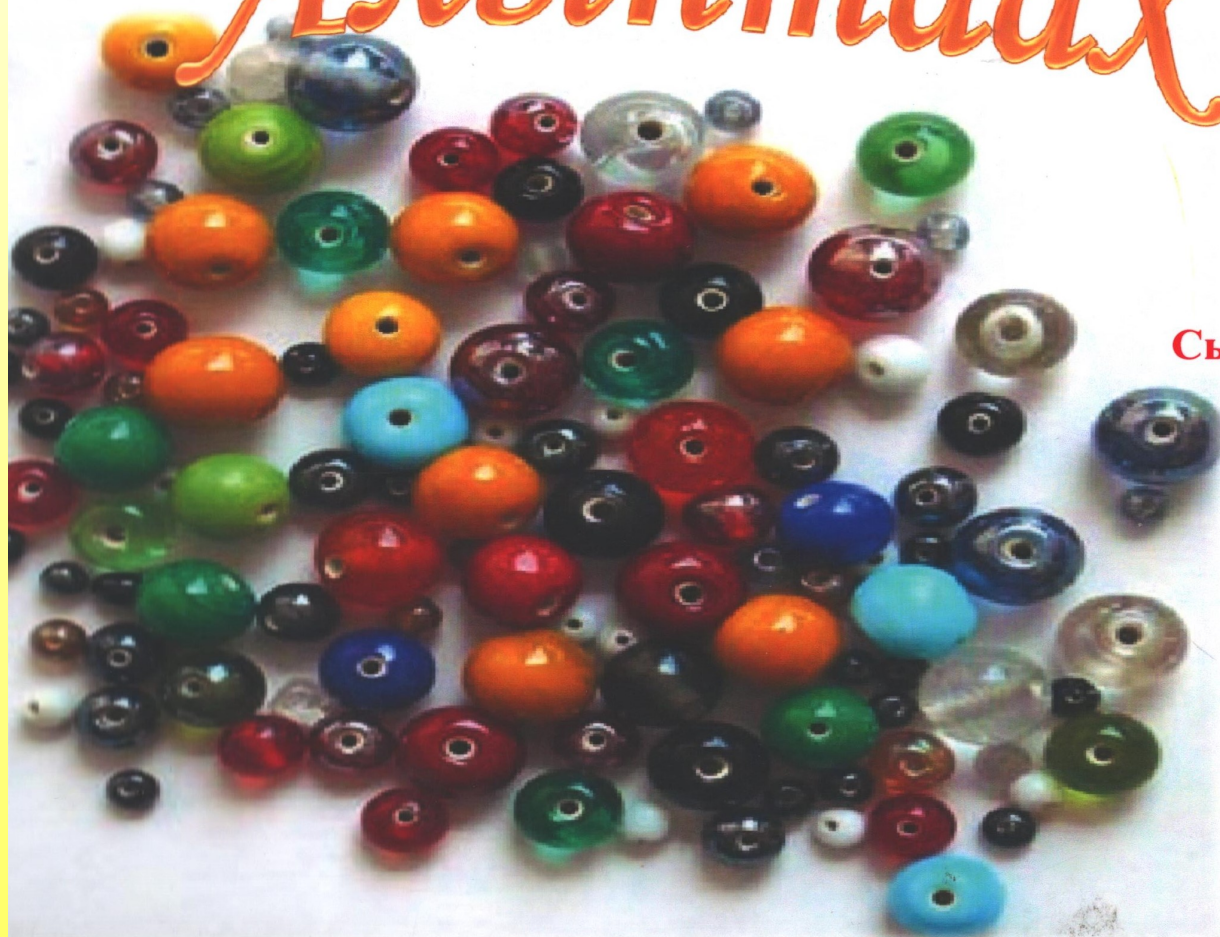
О. СЫСОЛЯТИНА,
воспитатель,

МДОУ – Центр развития ребенка,
детский сад «Кэскил»,
село Чурапча,

О. МИХАЛЁВА,
доцент кафедры ПИМДО СПА

Чурапчытаабы о5о сайдар киинэ - «Кэскил» уьуяан

Алыптаах о5уруо

Сысолятина Оксана Иннокентьевна

Бэйэ үөрэниитэ.

1. «Кыыс оҕо кэрэни кэрэһэлиир».
2. «Обуруо нөҥүө саха кыыыын кэрэбэ угуйуу».
3. «Роль бисера в развитии восприятия игры цвета у девочек саха».
4. «Саха өнгү-дьүһүнү көрүүтэ».
5. «Кыыс оҕо оҕо саха өгнөрүн билиһиннэриигэ обуруонан үлэни туһаныы».
6. «Обуруо үлэтигэр сүбэлэр»
7. «Аптаах инньэ».

8. Предметно-развивающая среда эйгэ «Симэх»пространство самовыражения.
9. «Организация«Эйгэ=Симэх»как условие реализации интеграции содержания образовательной области «Художественно-эстетическое развитие».
10. Остуоруйа олуга-оѳуруо ойуута.
- 11.Топиарий.Украшение топиария бисером
- 12.Поделки из фетра.

Түмүк

Обуруо үлэтигэр кыыс оҕону кыра сааһыттан интэриэһин тардан, кэрэхсэтэн, киһи хараҕар быраҕыллар сиздэрэй оноро үөрэтиэххэ сөп эбит.

Остуоруйа олуга-обуруо ойуута диэн ааттаах алыптаах айаммытын түмүктүүбүт. Өбүгэбит төрүт үгэстэрин аартыгын кырачааннарга арыяа туруобун.